

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Суми
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21.06.2024 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. XI Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 травня 2024 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2024. 197 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2024
© Автори, 2024

ГАВРИЛИШИН П. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)*

ВИЯВЛЕНІ ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ БОГДАНА ГАВРИЛИШИНА

До знаних діячів української еміграції і діаспори належить Богдан Дмитрович Гаврилишин (1926–2016) – вчений-економіст, меценат, філантроп, член Римського клубу, іноземний член НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, президент Благодійного фонду Богдана Гаврилишина, почесний консул України в Швейцарії, громадянин Канади [2]. Працюючи директором Центру навчання менеджменту в Женеві (пізніше – Міжнародний інститут менеджменту), активно подорожував, набувши авторитет та зв’язки із людьми світового рівня. Наприкінці 1980-х рр. повернувся в Україну та посприяв відновленню її державності та економіки. Зокрема, він має безпосереднє відношення до створення відомих і діючих тепер інституцій: Міжнародного інститут менеджменту у Києві, МБФ «Відродження», Міжнародного центру перспективних досліджень, Благодійного фонду Богдана Гаврилишина (продовженого після його смерті як Фонд родини Богдана Гаврилишина). Був радником українських президентів та прем’єр-міністрів, а тому був і знайомий і співпрацював з відомими представниками української еліти періоду

незалежності. Метою нашої розвідки є розкрити наявні в доступі та потенційні джерела до вивчення життя Богдана Гаврилишина. Виявлена на даний момент джерельна база запропонованої теми розпорошена в ряді місць, переважно в Україні. Віднайдені нами джерела умовно поділяємо на п'ять груп.

До першої відносимо документи, що знаходяться в Центральному державному архіві громадських об'єднань та україніки (ЦДАГОУ), які сконцентровані у фонді 334 «Гаврилишин Богдан Дмитрович (1926-2016), громадсько-політичний діяч, економіст» [9]. Матеріали стосуються різних етапів біографії Богдана Гаврилишина і написані різними мовами – українською, англійською, німецькою, польською, французькою тощо.

Мова іде насамперед про особові листки, атестати, дипломи про середню та вищу освіту, посвідчення, членські картки, бейджі, візитівки, рукописні нотатки, грамоти; особисте листування Б. Гаврилишина з родичами, друзями, сім'єю; подяки різного роду установ і організацій, вітальні поштівки, фотографії, що йому надсилались; різноманітні часописи (газети, журнали), окремі статті з видань про його діяльність, колекції та збірки документів подаровані вченому тощо. Значну частину документів у справах складають копії, що стосується переважно біографічних документів Богдана Гаврилишина. Його особисте поштове листування відображене переважно оригіналами [9].

Втім, мусимо додати одну важливу заувагу: не всі матеріали, передані у 2009 р. Богданом Гаврилишином в даний архів, є систематизовані і каталогізовані.

Припускаємо близько половини від переданого. Тому для подальших досліджень потрібне якнайшвидше їхнє опрацювання архівістами з відділу комплектування.

Іншим архівним фондом, який ми поступово наповнюємо, є Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (НЕАФШМВ ПНУ ім.В.Стефаника) [7]. На даний час тут розміщені інтерв'ю його доньки Патриції Шморгун-Гаврилишин, пластунів Руслана Марцінківка і Тараса Зеня, з якими він контактував по лінії Пласту, Генадія Бакаляра, який очолював заснований вченим Івано-франківський інститут менеджменту. Фонд і надалі буде поповнюватися.

Окремої уваги заслуговують джерельні матеріали розміщені в Західноукраїнському національному університеті (ЗУНУ) в м. Тернополі. Богдан Гаврилишин у 1994 р. отримав звання почесного доктора Тернопільської академії народного господарства (тепер ЗУНУ). У 1994-2002 рр. він був президентом цього вузу, очолюючи сенат. Після 2002 р. був почесним президентом. 13 червня 2013 р. Навчально-науковому інституту міжнародних еномічних відносин цього вузу було надано ім'я Богдана Дмитровича Гаврилишина. Саме в цей структурний підрозділ університету після його смерті було передано деякі його документи з особистого архіву. Тут відображено його поїздки в різні країни світу, листування тощо [8, с. 57–58, 72, 161–162].

У 2019 р. в рідному для вченого селищі Коропець Тернопільської області було відкрито кімнату-музей

Богдана Гаврилишина. Кімната-музей Богдана Гаврилишина є частиною Коропецького народного історико-краєзнавчого музею. У кімнаті-музеї знаходяться його офісний робочий стіл, за яким працював Богдан Гаврилишин, особисті речі, різного роду нагороди та багато фотографій з різних етапів його життя, гіпсове погруддя вченого. Також є його портрет авторства українського художника Василя Братанюка, що проживає в Петербурзі. Окрім експонатів тут зберігається також його листування (особливий інтерес викликає його переписка із американським політологом З. Бжезінським) та інші документальні матеріали.

Як п'яту групу виділяємо залишені ним мемуари «Залишаюсь українцем» та інтерв'ю в різних часописах та інтернет-ресурсах тощо [1; 4; 5].

Можемо підсумувати, що виявлення, критичний аналіз і систематизація значної кількості різноманітних джерел, що зберігаються в архівах, музеях, бібліотеках приватних збірках і колекціях, збір усних свідчень як в Україні, так і за кордоном, забезпечує достатню джерельну основу для досліджень.

1. Богдан Гаврилишин – Іван Дзюба. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність» 1995. Січень, ч. 1).

2. Віднянський С.В. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Випуск 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М.М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.

3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 3-тє, допов. Київ : Пульсари. 2009. 248 с.
4. Гаврилишин Б. Залишаюсь українцем: спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
5. Гаврилишин Б. Українські дороговкази на роздоріжжях цивілізації. Сучасність. 2007. № 10. С. 58–64.
6. Гаврилишин Б. Україна: 20 минулих і 20 майбутніх років державотворення. Той, хто віродив Могилянку: зб. до 60-ліття В'ячеслава Брюховецького. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. С. 245–257.
7. Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (НЕАФПМВ ПНУ ім.В.Стефаника). Ф.3. Оп. 1. Спр. 1. 20 арк.
8. Тернопільський національний економічний університет: професіоналізм, престиж, поступ / Наукове видання. Львів : Українська академія друкарства, 2016. 496 с.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки (ЦДАГОУ). Ф. 334. Оп. 1. 44 спр.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

Антонов Є. М.

Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині
у творчості Віри Юрченко 3

Власенко В. М.

З епістолярію Костя Мацієвича 1922 р. 9

Гаврилишин П. М.

Виявлені джерела до вивчення біографії
Богдана Гаврилишина 15

Герасимчук О. М.

Формування організаційно-правових основ
переселення козаків Північного Лівобережжя
України на Кубань у 1820–1825 рр. 20

Зінченко І. Д.

До питання про формування кордонів України
в 40-50-х роках ХХ ст.: огляд вибраної історіографії 27

Король В. М.

Село Блотниця Талалаївського району
1950–1960-х рр. у матеріалах усної історії 30

Котельницький Н. А.

Праці В. М. Хижнякова як джерело з історії формування
клерикальної політики земської ліберальної партії
Північної України (80-ті рр. XIX ст.) 43

Лобко Н. В.

Матеріали про військову службу як джерело
генеалогічної інформації 50

Медведєв І. А.

Події лютого-березня 2022 року в Тростянецькій
громаді Сумської області: хронологія та факти 55

Пономарьова К. О.

Історія військових поселень на території України:
до постановки проблеми 61

Шуть Т. І.

Соціально-економічне життя Сум у період німецької
окупації (за матеріалами газети «Сумський вісник») 65

Тихомиров К. В.

Жертви окупаційного нацистського режиму
на території України 70

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андрощук В. П.

В'ячеслав Липинський на дипломатичній
службі Української держави 75

Баб'як М. О., Дикий В. В.

Дипломатична співпраця УНР і ЗУНР у добу
національно-визвольних змагань 80

Гончаренко А. В.

Радянська історіографія ролі Великої Британії в еволюції
колоніалізму наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. 84

Дацків І. Б., Проць В. В.

Міжнародна діяльність Лонгіна Цегельського 90

Зінченко І. Д.

Південно-західний кордон УРСР в 40-х роках ХХ ст.:
делімітація та демаркація 95

Іванов І. А.

Діяльність Оди Нобунаги по об'єднанню Японії 99

Мірошніченко А. В.

Роль Томаша Масарика в становленні
незалежної Чехословаччини 105

Назаров М. С.

Основні етапи російсько-української війни 2022-2024 рр. 110

Порфілова М. В.

Зародження, формування і становлення
соціальної політики 114

Рагуліна А. В.

Смертна кара за кодексами законів
Давньої Месопотамії 118

КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Антоненко П. Ю.

Коренізація як передумова розвитку українського
мистецтва в 1920-1930-х роках 121

Антонов Є. М.

Ілля Ріпин – український художник 125

Гвоздицька С. М., Єсін А. І.

Особливості сучасного етапу розвитку витинанки
на Сумщині 129

Глушенок Н. М.

Висвітлення стану дослідження поняття
міждисциплінарної інтеграції 135

Дегтярьов С. І.

Проект Батуринського університету гетьмана
Кирила Розумовського 140

- Дегтярьова Д. С.***
Відстоювання феміністичних поглядів у драматичній
поемі «Бояриня» Лесі Українки 149
- Калінін І. М.***
Правознавство в чоловічих гімназіях
кінця ХІХ – початку ХХ ст. 155
- Картава К. С.***
Ганна Затиркевич-Карпинська – громадська діячка
та особистість 161
- Кудінов Д. В.***
Пансіон Ганни Іванової в Сумах: нотатки до історії
жіночої освіти 167
- Маркович О. С.***
Значення творчості Василя Кричевського 174
- Струпінська Д. В.***
Неполітичні проекти Георгія Нарбути як
складова української національної культури
початку ХХ ст. 181
- Ярош Н. В.***
Виховний процес у навчальних закладах системи
державних трудових резервів СРСР (1940–1950-ті рр.) 189

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№
Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.